

1. Бриггс Э., Клэвин П. Европа нового и новейшего времени. С 1789 года и до наших дней / пер. с англ. А. А. Исэрова, В. С. Нестерова. М.: Издательство «Весь мир». 2006. 600 с.
2. Осборн Р. Цивилизация. Новая история Западного мира / пер. с англ. М. В. Колопотин. М.: АСТ Publisher. 2018. 768 с.
<https://www.livelib.ru/book/1002852316-tsvilizatsiya-novaya-istoriya-zapadnogo-mira-rodzher-osborn>
3. Пикард Л. Викторианский Лондон / пер. с англ. В. Кулагиной-Ярцевой, Н. Кротовской, М. Бурмистровой. М.: Издательство Ольги Морозовой. 2011. 528 с.
4. Тревельян Дж. М. История Англии от Чосера до королевы Виктории / пер. с англ. К. Н. Татариновой. Смоленск: Русич. 2002. 624 с.
5. Johnson M. Architectural taste and patronage in Newcastle upon Tyne, 1870–1914. Doctoral thesis, Northumbria University. 2008. 613 p.
<https://core.ac.uk/download/pdf/4148628.pdf>
6. Photographic View Album of Newcastle-on-Tyne. Published by The London Emporium. 63 Grainger Street West. Newcastle-on-Tyne. 21 p.

Присяжнюк О. М.

Зародження «Товариства антикварів Лондона»

Існуюче сьогодні національне історико-археологічне наукове товариство Великобританії «Королівське товариство старожитностей» було засновано в 1707 році під назвою Товариство антикварів Лондона.

В даний час антикваріанізм прийнято розглядати, з одного боку, як явище, що передує сучасній археології, а з іншого воно цікаве для істориків мистецтва як невичерпне джерело художніх цінностей, милуванню красою яких антиквари минулих століть віддавали стільки часу [5, с. 172]. Звернемося спочатку до історії самого явища. Першим, хто отримав титул Королівського антиквара Британії у 1533 році, був Джон Леланд, завідувач бібліотекою Генріха VIII. В період ліквідації монастирів, викликаною відмовою від католицької віри, він зіграв важливу роль у порятунку книг з розгромлених монастирських бібліотек. Продовжувачем його справи став У. Кемден, який збирав топографічні матеріали по римській Британії. Своє 35-річчя Кемден ознаменував виданням фундаментального твору на латинській мові «Британія» (1586). Рукопис містив відомості про географічне положення держави з докладною реконструкцією істо-

рії кожного міста та з'ясуванням англосаксонських, галльських або римських коренів місцевих назв, а також описи місцевих пам'яток минулого. Для ідентифікації артефактів Кемден використовував свої знання класичних авторів. На противагу середньовічним домислам про троянську або римську генеалогію британців в його творі підкреслювалось англосаксонське походження народу, що населяє Альбїон. За часів правління Єлизавети I Уїльям Кемден, сер Генрі Спелман і сер Роберт Коттон представляли ядро нечисленної та елітарної організації під назвою Колегія антикваріїв. Вчені збиралися в неформальній обстановці для обговорення проблем, пов'язаних з їх археологічними дослідженнями [7].

Витоки історії Товариства його члени ведуть від 1586 року — від заснування в Лондоні Коледжу антикварів. Члени Коледжу антикварів збиралися зазвичай в будинку учня і друга Кемдена сера Роберта Коттона, пристрасного любителя старовини та колекціонера стародавніх рукописів. Серед зібраних ним манускриптів були унікальні списки «Беовульфа», «Життя Альфреда Великого», поеми «Битва при Мелдоні», п'ять рукописів Англосаксонської хроніки. Були там і списки більшості творів англо-нормандських істориків. Його бібліотека стала головним центром англійської науки і культури, нею активно користувалися Френсіс Бекон, Уолтер Релі, Джеймс Ашер та інші вчені. Не тільки антикварій, але й політик, Коттон незабаром опинився в опозиції до уряду Якова I. У зв'язку з цим в 1614 році король розпустив Коледж антикварів, а в 1630 році бібліотека Коттона була тимчасово конфіскована (уряд повернув її спадкоємцям антикварія після його смерті у 1631 р.). Частину рукописів сам Коттон заповів Бодлеанській бібліотеці в Оксфорді, а решту подарував «народу Великобританії» його онук [1, с. 25–26].

Система індексації рукописів, яка збереглася донині, відображає устрій бібліотеки при Коттоні: шафи позначалися бюстами римських імператорів, що стояли на них, полки — буквами, а порядковий номер тому на полиці — цифрами. У 1731 році в будинку, де зберігалася бібліотека (Ешбернем-Хаус в Лондоні), сталася пожежа, і значна частина безцінних манускриптів загинула або була серйозно пошкоджена. Варто зауважити, що манера зберігання ма-

нускриптів Коттона та інших бібліофілів того часу доставляє сучасним дослідникам чимало клопоту. Наприклад, Коттон часто переплітав разом тексти, подібні за змістом, але написані зовсім в різний час і в різних місцях.

В результаті активної діяльності британських та континентальних антикварів до кінця XVII століття був опублікований основний корпус історіографічних текстів англо-нормандського періоду. Якість багатьох видань, втім, залишала бажати кращого, наприклад, в більшості випадків використовувався лише один рукопис [4, с. 19].

Незважаючи на недовгий час існування першої організації англійських любителів старовини, Товариство антикварів Лондона розглядає Коледж антикварів в якості свого безпосереднього попередника.

О 6 годині вечора 5 грудня 1707 року в таверні «Ведмідь», що на Стренді (Лондон), троє джентльменів — Хампфрі Уенлі, Джон Талман і Джон Бекфорд зібралися, щоб обговорити антикварні справи. У наступному січні Товариство вдруге зустрілося вже в таверні «Молодий диявол». Далі, однак, Товариство зіткнулося з проблемою банкрутства власника «Молодого диявола». Десять років між першими зборами і офіційним створенням товариства у 1717 році майже не залишилися в пам'яті нащадків, ніяких записів не велось. З 1717 року Товариство влаштувалося в таверні «Мітра» на Фліт-стріт. До кінця 1717 року було написано статут, в якому головною метою організації проголошувалася наукова діяльність, пов'язана з вивченням давньої історії та археологічних артефактів, що декларувалося як «важлива складова витонченого письменства», будучи як «цікавою, так і корисною». У наміри членів товариства також входило колекціонування, збереження, видання графічних матеріалів, доповідей та звітів про пам'ятники, які можуть ілюструвати історію стародавньої Британії.

Сильним стимулом для створення офіційної організації англійських вчених гуманітарного толку було національне суперництво, в першу чергу, з французькою Академією витонченого письменства, а також можливість спілкування з вченими з інших країн, наприклад, з антикваріями-підданими шведського короля з Упсали. Однак хартия про заснування «Товариства антикварів Лондона» була підписана королем лише у 1751 році [6, с. 170].

Кінець 1720-х рр. виявився важким перехідним періодом в зв'язку з безперервними дебатами з організаційних питань, до того ж багатьох членів-засновників вже не було в живих. Товариства, що існували на неформальній основі, без упорядкованого статуту та навіть без постійного місця дислокації, не могли успішно існувати, не маючи на чолі гідних лідерів, тобто людей динамічного складу, обдарованих високим творчим потенціалом та організаторськими здібностями. До середини століття Товариство продовжувало залишатися нечисленним, збори проводились від випадку до випадку в різних тавернах, обмежені фінансові ресурси також не сприяли його розвитку, колекції книг, відбитків та стародавніх артефактів були незначними.

У 1725 році Товариство переїхало в орендовані кімнати в Грейнз Інн, після чого в 1729 році перебазувалося в кімнати в Королівській лавці, а потім знов повернулося в «Мітру». Серед членів був «чесний Том Мартін з Палгрейва», чия «спрага старожитностей була настільки ж велика, як і його спрага спиртних напоїв» [6, с. 171]. В 1736 Товариству була вручена залізна булава, яка повинна бути в руках Президента на кожних зборах. Ця практика продовжується й сьогодні з використанням срібної булави. У 1751 році Товариству була надана Королівська хартія і воно прийняло свою нинішню форму.

Роль Товариства була і залишається як «заохочення, розвиток та сприяння вивченню старожитностей та історії в цій та інших країнах». Базова структура управління Товариством, з щорічними виборами Офіцерів і Ради в День Святого Георгія (23 квітня), була також створена в цей час.

Нарешті, у 1771 році Товариство антикварів Лондона очолив Річард Гоф — член групи любителів старожитностей, пов'язаної з кембриджським коледжем Корпус Крісті. Слід зазначити, що Кембридж XVIII – початку XIX століть вважався центром з вивчення середньовічної архітектури і пишався своїми відомими школами антикварів, які проводили спільні дослідження в рамках загальної традиції. Друкарня Кембриджа надавала антикваріям пріоритетне право на видання їх творів.

Р. Гоф, як відзначали сучасники, вже в одинадцятирічному віці виділявся незвичайними літературними здібностями. Вийшовши з Кембриджа, він повністю присвятив себе заняттям топографією і

вивченням старожитностей Британії, здійснюючи щорічні подорожі в різні куточки королівства, часто в компанії Джона Ніколса, свого друкаря і видавця. Для ілюстрації подорожніх нотаток він запрошував друзів: художника Якоба Шнеббелі і гравера Джеймса Бейзіра, які брали участь в оформленні багатьох творів Р. Гофа.

В якості директора Р. Гоф виявився саме тим лідером, хто вдихнув в Товариство нове життя. Під його керівництвом значно розширився діапазон публікацій, особлива увага приділялася англійській готичній архітектурі. Після багаторічної перерви у 1780 році в серії «Стародавні пам'ятники» був відновлений грандіозний проект з видання серій гравюр з зображеннями середньовічних руїн, в супроводі докладних коментарів; на деяких відбитках вказувалися розміри окремих деталей [5, с. 174].

Р. Гоф вніс значний вклад в організацію систематичного вивчення історії архітектури, в розвиток історичного підходу до минулого, а також він доклав чимало зусиль у справі зміни ставлення англійців до архітектури готичного стилю. За його підтримки Джон Картер — журналіст і провідний художник готичних об'єктів — виступав на сторінках «Журналу джентльмена» з емоційними публікаціями, вперше закликаючи широке коло читачів до вивчення середньовічної архітектури, тим самим допомагаючи усвідомити архітектурну спадщину минулих століть і важливість її збереження.

Суспільство покинуло таверну «Мітри» у 1753 році та переїхало в колишню кав'ярню Робіна у Канцелярському провулку. У 1780 році Товариство знову переїхало в нові приміщення в Сомерсет-Хаусі, надані королем Георгом III. В цих залах, які в даний час входять до складу художніх галерей Інституту Курто, як і раніше є переплетена монограма товариства в якості прикраси стелі [3, с. 38–39].

Таким чином, заняття антикварів XVIII століття не можна відкидати як непереконливий дилетантизм, відірваний від сучасного життя, або протистояння духу Просвітництва. Антикваріанізм мав велике значення, як в практичному, так і в культурному житті Британії. Він втілював ностальгію за минулими роками для тих, хто боявся прийдешніх змін, але в рівній мірі він міг служити ілюстрацією минулого, яка демонструє прогрес сьогодення та беззастережну перевагу століття сучасного над відсталістю минулих часів. Одночасно з цим

антиквари внесли незаперечний внесок в формування британської ідентичності та знаменитого англійського патріотизму. Їх заслуги в сфері культури та мистецтва також важко переоцінити: вони сприяли розвитку друкарської справи, мистецтва оформлення книги, заражали своїм ентузіазмом художників, малювальників, граверів, які завдяки їм ставали палкими шанувальниками середньовічного минулого Британії.

1. Беглов С. И. Четвертая власть: британская модель. История печати Великобритании от «новостных писем» до электронных газет. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 2002. 256 с.
2. Диттрич Т. В. Повседневная жизнь викторианской Англии. Москва: Молодая гвардия, 2007. 382 с.
3. Зброжек Е. В. Викторианство в контексте культуры повседневности. Гуманитарные науки. Вып. 9. Культурология. № 35. С. 28–44.
4. Мереминский С. Г. Формирование традиции: английское историописание второй половины XI – первой половины XII вв. Москва: Университет Дм. Пожарского, 2016. 496 с.
5. Михайлова Ю. Ю. Антикварианство в контексте готического Возрождения в Англии XVIII в. Вестник СПбГУКИ. № 4 (25) декабрь. 2015. С. 172–175.
6. Михайлова Ю. Ю. Деятельность Общества антиквариев Лондона в контексте английской реставрационной практики XVIII в. Вестник СПбГУКИ. № 1 (26) март 2016. С. 169-172.
7. Петров Н. И. Археология: учебное пособие. Санкт-Петербург: СПбКО 2008. 330 с.

Нікітішена К. В.

Історія розвитку метрології та вимірювань у світі

*«Мистецтво вимірювання є могутньою зброєю,
створеною людським розумом для проникнення у закони природи
і підпорядкування її сил нашому господарюванню»*

Б. Якобі

Сучасна метрологія — наука про виміри — поєднує у собі дві дисципліни, які розрізняються по своїм задачам та призначенням. З однієї сторони, метрологія — це наука про точні виміри, основною задачею якої є конкретне створення одиниць вимірювання у вигляді найточніших зразків — еталонів. Для створення зразків вимірю-